

єрм. Мануїл Пишкович, студит

ІСТОРІЯ СТУДІЙСЬКОГО ЧЕРНЕЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У 1950–1990 РОКАХ*

Автор досліджує історію монашого чину Студійського уставу протягом 1950–1990 рр., зокрема переслідування чернецтва тоталітарною владою, аналізує зміни, які ці гоніння спричинили в монашому житті, та стратегії виживання ченців і черниць. Особливу увагу присвячено діяльності та служінню в підпіллі знакових постатей цього чину.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ), підпілля Церква, мучеництво, студити.

Монашество Студійського уставу як невід’ємна частина УГКЦ та свого народу пережило численні випробування в часи переслідувань релігії та Церкви. Про подвиг ченців у промові перед студентами Дрогобицької духовної семінарії у 1998 р. владика Юліан (Вороновський), який теж перейшов підпілля, сказав: «Нам нічого не належить, ми просто зробили те, що повинні були зробити».

Мета цієї статті – відтворити життя монахів Студійського уставу в умовах тиску радянської репресивної системи у 1950–1990 рр. Хронологічними рамками дослідження є 1950 р., коли була офіційно ліквідована Унівська лавра, і 1990 р., коли Церква відзискала право вільного розвитку.

Щоб зрозуміти історію студитів у вказаний період, треба зробити екскурс в минуле. Після піку репресій у часи Сталіна з масовими убивствами, ув’язненнями, засланнями та закриттям монастирів, переслідування греко-католиків набули іншого характеру,

* В основу цієї публікації лягла робота, підготована в 2004 р. у рамках наукового семінару «Жива історія підпілля УГКЦ». Керівник – Світлана Гуркіна.

але залишалися брутальними і постійними. Монахи витримали переслідування, незважаючи на те, що життя студитських обителів на момент початку радянської окупації тільки-но утвердилось, адже студитське монашество відродили щойно в 1898–1906 рр.:

Уже буде кільканадцять років, як деякі люди думали про те, що би первісний стан монахів, як за часів Антонія, Макарія, Пахомія, Василя, назад до ладу привернути, а радше на нашій Русі запровадити. Мало б то бути нічого іншого, як тільки продовження давнього стану монахів. Ціллю їх було би спасіння своєї душі через заховання рад Євангельських – мали би потрійні обіти; а при тому, своїм прикладом наvertsали б людей до Бога¹.

Отож 22 вересня 1898 р. о. Андрей Шептицький ЧСВВ відкрив новіціат². Це відбулося у Новому Дворі біля Христинополя (сучасний Червоноград), на фільварку, що належав василіянському чинові. Дуже швидко до цього руху почали долучатися численні юнаки. Андрей Шептицький, уже як митрополит, 24 листопада 1906 р. канонічно утворив Скнилівську лавру преп. Антонія Печерського³. Невдовзі з'явилися й інші обителі.

У 1918 р. під час польсько-української війни Скнилівська лавра згоріла. Наступного року митрополит передав братії давній Святоуспенський монастир в Уневі, який відтоді є центральним осідком студитів. Унівська обитель швидко розвивалася, зокрема завдяки тому, що її очолив рідний брат митрополита Андрея, ігумен Климентій (Шептицький). Своєю поставою він сприяв не тільки матеріальному, але й, що головне, духовному розвитку ченців.

У 1939 р. до вступу на західноукраїнські землі радянських «визволителів» Унівська лавра була матерньою обителлю з численними дочірніми монастирями. Нова влада спершу не закрила її, але все робила, аби унеможливити діяльність: одразу конфіску-

¹ Як постали студити // *Лавра 1* (1998) 35–36. Імовірно, що автором цих записок є хтось із василіян, на фільварку яких жили перші брати-студити.

² Там само.

³ Ігор Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XVIII ст. – кінець XX ст.)*. Львів 1998, с. 88.

вала друкарню, всі підсобні господарства. Але що найгірше – мотивуючи тим, що настав «час свободи», влада змусила покинути обитель молодих ченців, незалежно від того, мали вони постриг у схиму (вічні обіти) чи ні.

За «перших совітів» за звинуваченнями у націоналізмі в застінках НКВС протягом 1940–1941 рр. загинули монахи Партеній (Грицик), Діонісій (Борисяк) та Власій (Дербанович)⁴. Улітку 1941 р. більшовики, відступаючи, розстріляли 46-річного ерм. Януарія (Федюка), який був парохом с. Кропивна Золочівського деканату⁵.

Як не дивно, від повного занепаду лавру тимчасово вберіг прихід нових окупантів – нацистів. Останні не втручалися у внутрішнє життя монастиря і дозволили повернути монастирське майно, конфісковане радянською владою. До обителі змогли повернутися прогнані ченці, і в 1942 р. лавра з дочірніми монастирями мала 117 монахів⁶.

Непорозуміння з нацистами в Унівській лаври виникали у зв'язку з переховуванням євреїв, яких монахи намагалися врятувати від знищення. Крім того, монастир мав постійні проблеми через те, що окупаційна адміністрація підозрювала монахів у переховуванні партизан. Нацисти спалили скит, в якому проживали монахи, хворі на туберкульоз. Він стояв у лісі за монастирем, і окупанти боялися, що будівля стане схованкою для українських повстанців⁷. 11 грудня 1942 р.⁸ арештували еромонахів Йоана (Петерса) та Никанора (Дейнегу), яким інкримінували

⁴ Отець А. М. Амман, іерм. Марко (Стех). *Ченці Студитського Устава*. Едмонтон 1955, с. 27; Спогади ерм. Гедеона (Григорія Сироїда) від 2.IX.1998 р., т. 2 // Архів Свято-Успенської Унівської Лаври (далі – АСУЛ), ф. 1, спр. 2, касета 1.

⁵ Спогади пана Івана Нута від 21.VIII.2001 р., т. 4 // АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 2, арк. 114; *Шематизм духовенства Львівської Архієпархії на 1944 рік*. Львів 1944, с. 16; *Літопис нескореної України. Документи, матеріали, спогади*, книга 1. Львів 1993, с. 205; Амман, Стех. *Ченці Студитського Устава*, с. 27–28.

⁶ Кирило Королевський. *Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944)*. Львів 2014, с. 332.

⁷ Інтерв'ю з п. Лукією Лісіцькою від 11.IX.1997 р. // АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 2, арк. 4–5.

⁸ Дмитро Блажейовський. *Київська Вселенська Церква в діаспорі (1751–1988)*. Львів 1999, с. 897.

друк антинімецьких листівок. Невдовзі о. Никанора відпустили, а о. Йоана відправили у концтабір Дахау, звідки його визволила у 1945 р. союзницька армія. Але у 1944 р. повернулися радянські «визволителі». У лаври знову конфіскували майже всі маєтності, в яких організували промкомбінат.

Після смерті довголітнього архимандрита лаври митрополита Андрея Шептицького новим архимандритом став ігумен Климентій. По смерті брата він жив в Уневі. Ігуменом же на початку 1945 р. став настоятель лаври ерм. Йосиф (Шестюк)⁹, а настоятелем – попередній економ ерм. Іларіон (Денищук)¹⁰. Коли були заарештовані спочатку ігумен, а потім архимандрит, провід над монастирем зосередився в руках о. Іларіона, уже немолодого монаха, який пам'ятав ще часи Скнилівської лаври. Він, ще як брат, був першим настоятелем студитів у Скнилові¹¹, а тепер став останнім легальним настоятелем в Уневі.

Нові «господарі» не просто почали виганяти монахів, а й арештовували та ув'язнювали їх. У монастирі зробили в'язницю для літніх ченців. Сюди ж привезли старших отців-василіян та редемптористів. Та монастир-в'язниця існував недовго, бо комуністи 7 вересня 1950 р. вирішили перетворити його на дім перестарілих¹². Іноків поділили на дві групи. Старших, хворих і тих, які добре розумілися на господарстві, залишили в Уневі, а інших вивезли за село і там покинули¹³. Та вже невдовзі заклад перетворили на інтернат для психічнохворих жінок¹⁴.

Ще у 1946 р. комуністи, щоб затерти сліди про минуле обителі, навіть перейменували село з «Унева» на «Міжгір'я». У первісній назві їм вбачався зв'язок з Берестейською церковною унією

⁹ Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 103.

¹⁰ У справі Івана Шестюка від 1945 р. згадано, що обшук проведено в присутності настоятеля «Деміщука» – див.: Архів Управління СБУ у Львівській області (далі – АУСБУ ЛО), спр. П-30153, арк. 19 зв., 105.

¹¹ Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 88.

¹² Василь Лаба. *Нарис історії села Унів та Унівського монастиря від найдавніших часів до 1939 року*. Львів 1997, с. 18. Лукія Лісіцька про цю дату скаже як про «перший приказ» – див.: АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 2, арк. 4.

¹³ Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 106.

¹⁴ Там само.

1596 р.¹⁵ Вони сподівалися, що із закриттям лаври швидко зникне пам'ять про неї, розпадеться монаше співжиття. Але сподівання безбожного режиму не справдилися, бо як Греко-Католицька Церква не зникла після рішень Львівського псевдособору 1946 р., а перейшла у катакомби, так і монахи обителі вийшли з-за монастирських мурів у світ, залишаючись монахами. Тепер ченці повинні були не лише уникати тенет КДБ, носячи світський одяг і працюючи на різних роботах, а й далі здійснювати свою місію. Як писав митрополит Андрей у посланні до іноків перед приходом радянської влади на Галичину,

розсіваючи Вас по світі, Боже Провидіння дає Вам ясне і велике післанництво ширити Ради св. Євангелія і знання Євангелія між людьми. Де лиш осяде хто з Вас або там, де буде мотги працею рук заробляти на життя з християнською молитвою, там буде Вашим обов'язком давати вірним св. приклад християнського життя і науку катихизму¹⁶.

Попри численні негативні наслідки, переслідування стали для братії экзаменом на вірність Церкві та монашому покликанню. Перед іноками постало завдання показати, як вони засвоїли слова митрополита Андрея, який у «Типіконі» заповідав, щоб вони «були готові на всі труди, що ними могли б прислужитись великій справі Христа, відповідно до обставин, часу, й місця»¹⁷. Тут доречні й слова митрополита Андрея, сказані у Римі 1932 р. консулторові Конгрегації Східних Церков о. Кирилові Королевському: «Студити пройшли крізь Першу світову війну. Тут буде інша, і вони переживуть і її»¹⁸.

Потрібно вказати на ще одну особливість монашого життя у підпіллі: Архиепархіальний собор 31 жовтня 1940 р. вирішив не дозволяти складання вічних обітів у цей складний час¹⁹. З великою обережністю Церква поставилася й до нових покликань –

¹⁵ Там само, с. 108.

¹⁶ Андрей Шептицький. *Письма-послання (1939–1944 рр.)*. Львів 1991, с. 2.

¹⁷ Митрополит Андрей і архимандрит Климентій Шептицькі. *Типікон*. Львів 1996, с. 10.

¹⁸ Королевський. *Митрополит Андрей Шептицький*, с. 309.

¹⁹ Шептицький. *Письма-послання*, с. 389.

існувала загроза проникання до спільнот агентів радянських спецслужб. Тож у 1945–1978 рр. до монастиря вступило лише четверо осіб²⁰. Могло скластися враження, що Студійський устав – це «дім перестарілих», якому загрожує швидке зникнення.

Особливо важкими для монахів були часи до середини 1950-х рр., коли були ув'язнені всі провідники лаври, і не могли здійснювати безпосереднє керівництво спільнотою ні архимандрит Климентій, ні ігумен Йосиф. Арештували також більшість молодих активних еромонахів та братів. Ченці, які не були арештовані, опинилися в ізоляції один від одного, проживаючи у родичів або на самоті, часто не маючи доступу до Святої Євхаристії, яка для кожного християнина відіграє центральну роль. Відбулася своєрідна децентралізація – іноки, кожен на своєму місці, намагалися робити, що могли. Але часто находило розчарування – людина опускала руки, не добачаючи за негараздами Бога. У цей час, зважаючи на складні умови, братії не вдалося зорганізуватися у маленькі спільноти по квартирах, щоб підтримувати один одного, – це сталося пізніше. Зрештою, 1 травня 1951 р., в opinii святості помер у Владимирському централі – в'язниці для особливо небезпечних злочинців – нині блаженний о. Климентій (Шептицький). Навіть у ув'язненні він був для всіх монахів беззаперечним отцем-аввою та своєрідним лідером.

Проте дезінтеграція монахів не тривала довго. Зміни принесла смерть 5 березня 1953 р. «вождя і учителя народів» Йосифа Сталіна. Було розвінчано, хоча й частково, культ його особи, який «потягнув за собою грубі порушення соціалістичної законності»²¹. Через деякий час почалися звільнення численних в'язнів ГУЛАГу, в тому числі монахів.

Ще у 1952 р. з ув'язнення повернувся ерм. Кипріан (Шульган)²². Того ж року з Воркутинського виправно-трудового табору

²⁰ Усі вони були родичами осіб, які вже перебували в монастирі, а отже, були людьми «перевіренними» – див.: інтерв'ю з о. Севастіаном (Степаном Дмитрухом) від 21.03.1997 р. // Архів Інституту Історії Церкви УКУ (далі – АІЦ), Т-1-1-98, арк. 8.

²¹ Сталін // *Українська Радянська Енциклопедія*. Київ 1983. с. 494.

²² Ерм. Олександр Приліп, схм. Теодор Мартинюк. *Монахи-студити на Гуцульщині*. Львів 1998, с. 23.

звільнено монаха Віталія (Матковського). Проте він залишився жити у Воркуті, де надавав духовну, а коли міг, то й матеріальну допомогу людям, що почали виходити з таборів. Він лише час від часу приїжджав в Україну²³. У 1955 р. з виправно-трудо-вих таборів звільнено єромонахів Вінкентія (Вовчика), Германа (Будзінського) та монаха Луку (Шияна). У 1956 р. вийшли на волю ерм. Даниїл (Тимчина)²⁴ та монах Ігнатій (Блистів). До них приєднався молодий ерм. Януарій (Вороновський)²⁵, який відбув 10-річний термін ув'язнення. У цей же час вийшов на волю ігумен лаври Йосиф (Шестюк).

Ці монахи взяли за організацію чернечого життя в нових умовах. Стабілізуючим фактором став вибір нового архимандрита. Ним у лютому 1951 р. став ерм. Никанор (Дейнега). Після арешту ігумена Йосифа він був ігуменом лаври, керуючи нею із с. Якторів Золочівського р-ну, де проживав у 1947–1950 рр.²⁶ Потім о. Никанор проживав у Рудно біля Львова²⁷, і звідти керував усіма монахами як архимандрит. Новому архимандритові допомагав о. Йосиф (Шестюк), який після виходу з ув'язнення знову став ігуменом²⁸. Він був уже поважним старцем та проживав після заслання в родичів у Теребовлянському р-ні Тернопільської обл.²⁹

Потрібно відзначити, що внаслідок низки непорозумінь, зумовлених, зокрема, специфікою підпільного життя, протягом деякого часу дехто з братії ще вважав ігуменом не о. Никанора, а ерм. Іполита (Бенькаловича), який до радянської влади був настоятелем Святоіванівської лаври у Львові³⁰, а в підпільні часи

²³ Інтерв'ю з бр. Володимиром Матковським від 21.VI.1993 р. // АПЦ, П-1-1-149, арк. 15.

²⁴ АСУЛ, ф. 15, спр. 11, т. 1, арк. 1.

²⁵ Спогади еп. Юліана (Юрія Вороновського) // АПЦ, Р-1-1-945 ПС, арк. 1.

²⁶ Схм. Хризантія (Гнатів). Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу на основі спогадів її учасників і про першу ігуменю мати Йосифу Вітер // *Лавра*, 10 (1999) 25.

²⁷ АПЦ, Р-1-1-945 ПС, арк. 2.

²⁸ Там само.

²⁹ Інтерв'ю з ерм. Володимиром (Василем Вороновським) від 31.VIII.2001 р. // АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 45.

³⁰ Там само, арк. 40.

проживав у с. Опорець Сколівського р-ну Львівської обл., де працював бухгалтером у лісництві. Та о. Никанор був архимандритом, отож старшим, і завдяки Божій допомозі розколу поміж студійськими іноками не сталося.

Після обрання архимандритом о. Никанор (Дейнега), розуміючи, наскільки важливим для монахів, що живуть у світському та вороже налаштованому суспільстві, є життя у спільноті, розпочав організацію невеликих обителей. Зокрема, було збудовано дім у Рудно, або, як його ще називали, «у Зимній Воді», де до 1963 р. проживав архимандрит. Дещо пізніше споруджено «монастир» у Брюховичах біля Львова³¹. Теж на початку 1960-х рр. такий дім збудував у Львові монах Амвросій (Шляхтянчин)³². Але не тільки в межах та на околицях «столиці Галичини» поставали такі обители.

Ще раніше у Зарваниці, де в міжвоєнний період діяв студійський монастир, троє братів знову розпочали спільнотне життя. Спочатку вони жили у старенькій хатині, а потім переселилися в новішу, яку їм подарували побожні миряни³³. Особливо великий вплив на людей тут мав еродиякон Арсеній (Смоляник) – у великій схимі Павло, який працював бухгалтером у колгоспі. Його пізніше рукоположено в священники, і він щодня напівлегально служив Літургію, на яку приходило багато вірних³⁴.

Подібно вдалося зробити і в Дорі на Івано-Франківщині. Коли влада вигнала іноків з монастиря, то їх спочатку прихистила одна побожна сім'я мирян. У 1955–1957 рр. ерм. Мирон (Деренюк) та монах Порфирій (Чучман) збудували поряд зі старою, закритою обителью нову, підпільну. Вона була завжди відкрита для вірних.

Особливою у 1960-х рр. була обитель, де настоятелем був ерм. Януарій (Вороновський); з ним жили як насельники двоє його племінників – еромонахи Володимир та Юліан (Вороновські)³⁵. Частими були й випадки, коли в одному будинку, але в різних

³¹ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 66.

³² АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 2, арк. 38.

³³ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 30–32.

³⁴ Інтерв'ю з п. Марією Молодович // АСУЛ, ф. 5, спр. 1, т. 1, арк. 13 зв.

³⁵ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 13–14.

квартирах, проживали, наприклад, двоє іноків, ніби «випадкові» сусіди. Такий спосіб практикували з метою конспірації. Також продовжувала існувати монаша спільнота у приміщенні Святоуспенської лаври. Настоятелем тут був, хоча й незрячий тілесно, але високодуховний монах Пантелеймон (Гарболінський), якого перед смертю, за дорученням архимандрита, постриг у велику схиму³⁶ ерм. Володимир (Вороновський).

Архимандрит у 1963 р. переїхав до будиночка по вул. Терешкової (тепер Виговського) у Львові і звідси керував усіма монахами Унівської лаври, водночас працюючи кочегаром³⁷. Також о. Никанор намагався утримувати постійні зв'язки поміж братією, щоб не відбувалося відчуження, коли зі страху перед каральними органами монахи замикалися б навіть один від одного. Одним зі способів такого зв'язку було святкування іменин, коли тезоіменного інока приходили привітати його співбрати.

Окрім таких «приватних» свят були й загальні, коли якнайбільше ченців намагалися зібратися разом і відчутти себе спільнотою. Найкращими днями для цього, згідно з християнською традицією, мали би бути Різдво та Пасха. Але тоді посилювала своє «полювання» міліція. Тому ченці обирали дні пам'яті преп. Теодора Студита 24 листопада та свмч. Йосафата 25 листопада³⁸. Нагодами для зустрічей були офіційні радянські свята – 1, 9 травня і 7 листопада, коли комуністи дещо послаблювали пильність. Ці дати стали зручними для чернечих постригів і рукоположень.

Архимандрит Никанор вимагав, щоб усі брати мали середню освіту, а за змогою – і вищу. Відсутність освіти навіть могла стати причиною того, що монаха не рукопокладали в сан. Зокрема, це стало причиною невисвячення в диякони схимонаха Веніаміна (Заплатинського)³⁹. Тож отець архимандрит ставив перед собою не просто завдання, щоб з Божою допомогою Студійський устав

³⁶ Великосхимник – найвищий ступінь чернецтва у традиції східного монашества; цьому ступеню передують: рясофор, мантіїник, схимник.

³⁷ Гнатів. Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 25.

³⁸ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 89.

³⁹ Там само, арк. 61.

вижив у важкі часи, але й щоб він гідно ніс Христове світло у світ сучасною йому мовою, використовуючи здобутки культури та освіти. Крім цього, о. Никанор керував підпільною семінарією, де монахи готувалися до рукоположення. Він викладав моральне і догматичне богослов'я⁴⁰.

Основними джерелами фінансування підпільних монастирів була світська праця ченців, а також добровільні пожертви. За о. Никанора додалися й «інтенції», тобто замовлені та оплачені Літургії «у намірі давших», які привозив з Литви зв'язковий, єрм. Юліан (Вороновський)⁴¹. Завдяки цим інтенціям ченці могли більше працювати для духовного добра людей, менше відволікаючись на пошук засобів до існування.

Можемо ствердити, що до кінця 1960-х рр. монахи Унівської лаври під керівництвом отця архимандрита адаптувалися до не легких умов радянської дійсності – кристалізувалася хоча й невелика, та монолітна спільнота. Як передав у таємному звіті до Риму єпископ Василій (Величковський), що керував УГКЦ в 1963–1972 рр., навесні 1967 р. було 62 студити⁴².

Важлива для всіх іноків Студійського уставу подія сталася у 1972 р. Тоді владика Василій (Величковський) хіротонізував о. Никанора у єпископи Катакомбної УГКЦ⁴³ як владика-помічника Львівської архієпархії. Архиєрейські свячення відбулися в домі по вул. Солов'їній у Львові при трьох свідках: єромонахах Володимирі і Юліані (Вороновських) та їхній матері Ксенії⁴⁴. Піднесення до єпископської гідності надало кир Никанору змогу рукопокладати дияконів і священників для потреб Церкви, зокрема для монастиря. А ще владика Никанор з допомогою

⁴⁰ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 22.

⁴¹ Там само, арк. 51.

⁴² Ярослав Глистяк, Олег Турій. Греко-католицьке чернецтво в релігійному житті України, 1939–2001 роки // *Ковчег: Науковий збірник із церковної історії*, ч. 3. Львів 2001, с. 369.

⁴³ Рапорт архієпископа Василя (Величковського) від 14 квітня 1972 р. зберігається в архіві Українського католицького університету в Римі. У ньому владика повідомляє, що рукоположив на єпископа Никанора (Дейнегу) – див.: Дмитро Блажейовський. *Ієрархія Київської Церкви (861–1996)*. Львів 1996, с. 315.

⁴⁴ АПЦ, Р-1-1-945 ІІС, арк. 1.

Юліана переклав українською мовою «Типікон» – основний закон студійської братії (адже брати Шептицькі написали його французькою)⁴⁵.

Саме через кир Никанора тривав контакт спільноти із владою Церкви: аби запобігти викриттю й арештам єрархів, зв'язки з ними у підпіллі традиційно здійснювали через «вищих настоятелів». Архимандрит Никанор став справжнім Божим даром для монахів лаври та гідно провів їх кризь випробування. Коли він відійшов до Господа 8 листопада 1982 р., можна було з певністю казати, що Студійський устав спроможний продовжити служіння на славу Бога і Церкви.

Безсумнівним центром життя кожного християнина, тим паче монаха, є молитва, особливо спільна. Як згадує о. Володимир (Вороновський),

утреню і вечірню з часослова [самі молилися]. А Службу Божу [...] все вдосвіта, разом. Десь так пів шостої вставали, щоб до сьомої скінчити, вікна заслонювали, щоб зовсім темно було [...] ніякого світла, от і відправили⁴⁶.

У тих підпільних монаших спільнотах, де були священники, крім добового кола, щодня служили Літургію, яка є центром всіх богослужінь. Проте у більшості вищезгаданих спільнот проживали лише брати. Для служіння Євхаристії туди намагалися якнайчастіше приїжджати єромонахи. Вони освячували частиці, а вже самі брати могли причащатися, навіть щодня. Часто це робили під час трансляції Літургії по Радіо Ватикану⁴⁷.

Одним із способів розв'язання проблем зі сповіддю та причастям були відвідини римо-католицьких храмів, що діяли в Галичині. Особливо часто для цього використовували катедральний костел у Львові. Завдяки позитивному ставленню його пароха, о. Рафала-Владислава Керницького, який пізніше став єпископом, греко-католицькі священники, в тому числі студити, мали змогу сповідати там вірних⁴⁸ і просто зустрічатися.

⁴⁵ *Типікон*, с. 4.

⁴⁶ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 14.

⁴⁷ Там само, арк. 71.

⁴⁸ Там само, арк. 89–90.

Богослужіння у чернечих спільнотах часто відвідували миряни. Особливо помітно це було в Дорі, де монахи жили немов «напівлегально», а їхню обитель, незважаючи на переслідування, відвідувала велика кількість людей⁴⁹.

Подібно відбувалося і в Уневі, де брат Давид (Когут) часто служив на цвинтарі молебні та інші богослужіння, на яких можна було обійтись без священика⁵⁰. Це було надзвичайно важливо для вірних – вони бачили, що, попри заборони режиму, Церква живе. Досить відомою була і постать о. Германа (Будзінського), який не боявся молитися і приймати людей, незважаючи на численні погрози влади. Він пояснював: «Я повинен щодня молитися, це не злочин, а мій борг перед Господом Богом»⁵¹.

Монахи у священничому сані займалися душпастирською працею. Вони служили Літургії по містах і селах, і то не лише Галичини. Так, ерм. Мирослав (Кольбенко) у таких справах декілька разів їздив до Москви⁵². Вони також хрестили, вінчали, сповідали і хоронили вірних. Частіше це не було парохіяльне душпастирство – священик не був обмежений певною територією. Отці намагалися використовувати для служіння будь-який час і будь-яке місце. Але бувало й так, що певний еромонах мав закріплену за ним конкретну «парохію». Наприклад, о. Сергій (Стриганин) обслуговував переважно с. Коросно Перемишлянського р-ну⁵³. Еромонах Модест (Ворончак)⁵⁴, який пізніше був пострижений у велику схиму з іменем Методій, був духівником монахинь. Духівником сестер Студійського уставу був архимандрит Никанор, якому ще о. Климентій (Шептицький) «доручив духовне керівництво над монахинями-студитками»⁵⁵.

Інколи студійським монахам доводилося здійснювати прийняття до церковного сопричастя священиків, які, не витримав-

⁴⁹ Приліп, Мартинюк. *Монахи студити на Гуцульщині*, с. 32.

⁵⁰ Спогади п. Ганни Камінської від 5.VIII.2001 р. // АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 4, арк. 19.

⁵¹ АУСБУ ЛО, спр. П-32011, т. 2, арк. 93 зв.

⁵² Гнатів. Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 24.

⁵³ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 37.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Гнатів. Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 25.

ши тиску режиму, перейшли до Російської Православної Церкви без усякого переконання, а «страху ради юдейського». Таких випадків було немало. Про один із них, коли до єдності з рідною Церквою перед смертю повернувся священник у с. Ушковичі Перемишлянського р-ну, згадує о. Володимир (Вороновський), який уділив йому Святі Тайни покаяння, Євхаристії та елеопомазання⁵⁶.

Важливим показником внутрішнього життя Студійського уставу були монаші покликання, постриги та священічі і дияконські рукоположення. Як було згадано вище, до 1978 р. сталося лише чотири покликання⁵⁷. Це не означало, що був брак покликань, а свідчило лише про надзвичайну обережність керівництва студитів. Усі ті, кого прийняли, були родичами монахів. Так, у 1947 р. до обителі вступив Михайло Кольбенко, майбутній ерм. Мирослав⁵⁸, рідний брат ерм. Атанасія, який довгий час був келійником митрополита Андрея. Відповідно, у 1958 та 1963 рр. до монастиря вступили рідні брати Юліан і Володимир (Вороновські) – племінники о. Януарія⁵⁹. Приблизно у 1971 р. до монашої родини приєднався Павло Гладій – майбутній ерм. Петро, родич еросхимонаха Методія (Ворончака)⁶⁰.

З огляду на особливі умови у період підпілля не існувало новіціату: новика просто закріплювали за тим чи іншим старшим монахом-наставником. У майбутнього єпископа Юліана (Вороновського) таким старцем був ерм. Митрофан (Павловський)⁶¹, правда недовго, бо передчасна смерть ерм. Митрофана перервала цей «новіціат». А для Федора Гордійчука (майбутнього монаха Тадея) старцем був ерм. Порфирій.

Починаючи з 1978 р., коли гостро стала відчуватися потреба в молодих монахах, бо старші вже не могли нести всіх тягарів підпільного життя, почали приймати більше кандидатів. До 1989 р.

⁵⁶ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 75.

⁵⁷ Інтерв'ю з о. Севастіаном (Степаном Дмитрухом) від 21.ІІІ.1997 р. // АПЦ, Т-1-1-98, арк. 8.

⁵⁸ [Некролог] о. Мирослав Михайло Кольбенко // *Віра батьків* 4 (1990) 11.

⁵⁹ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 10.

⁶⁰ Там само, арк. 17.

⁶¹ АПЦ, Р-1-1-945 ІС, арк. 2.

до студитів вступило ще восьмеро осіб⁶². Ці молоді люди, як «не засвічені» в КДБ, поза спільнотою не мали контактів між собою й дотримувалися конспірації⁶³.

Кількість постригів у монашество встановити важко. Постригалися, зокрема, новоприбулі брати. На початку 1980-х рр. в монашество пострижено брата Дарія (Гриняджука), який вступив до лаври ще у довоєнний час. Внаслідок лихоліття часів СРСР брат був змушений повернутися на Гуцульщину. Тут він, підтримуючи зв'язки з монастирем, служив панахиди та читав Псалтир за померлих, хоча постриг у мантію зумів отримати лише через кілька десятиліть⁶⁴. Також відомо принаймні про один постриг у велику схиму того часу – брата Пантелеймона (Гарболінського), великого мужа молитви і Христового подвижника, який був сліпим і проживав в унівському інтернаті. Ось як про нього згадують його сучасники:

Можна сказати, що то була свята людина. Він ніколи не нарікав на своє каліцтво, не жалівся, ніколи і нічим не нервувався, ніколи якихось вимог не ставив перед адміністрацією інтернату і, навпаки, ще старався своєю працею, чим міг, допомогти⁶⁵.

Невдовзі після постриження у велику схиму, 21 грудня 1983 р., брат Пантелеймон переставився до Господа і був похований на підпільному монашому кладовищі в Уневі.

Дещо більше відомо про священичі рукоположення монахів у ці часи. Вони переважно відбувалися за благословенням о. архимандрита Никанора, а пізніше він же їх і здійснював. Тоді еромонахами стали Арсеній (Смоляник), який у часі підпілля був насельником «катакомбного» монастиря в Зарваниці; Сергій (Стриганин), який проживав у Львові ще з одним братом; Модест (Ворончак), який теж проживав у Львові і потім навіть здобув вищу освіту з послуху до благословення архимандрита. Були висвя-

⁶² Інтерв'ю з о. Севастіаном (Степаном Дмитрухом) від 21.III.1997 р. // АПЦ, Т-1-1-98, арк. 8.

⁶³ Інтерв'ю з Отцем Олександром (Омелянком Приліпом) від 26.IV.2001 р. // АПЦ, П-1-1-1262, арк. 8.

⁶⁴ Приліп, Мартинюк. *Монахи-студити на Гуцульщині*, с. 22.

⁶⁵ АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 2, арк. 6.

чені ще Патрикій (Василишин), Самуїл (Деркач), Єремія (Бучко) і Терентій (Ступницький).

У 1968 р. владика Василій (Величковський) висвятив молодих монахів Мирослава (Кольбенка)⁶⁶ та Юліана (Вороновського)⁶⁷. У 1980 р. кир Никанор рукоположив монаха Петра (Гладія). Особлива ситуація склалася із рукоположенням бр. Порфирія (Чучмана) з Дори. Ініціатором його свячень став світський підпільний священник із Закарпаття, майбутній єпископ Іван Маргітич. Йому сподобалися запал, працьовитість та второпність енергійного монаха і він особисто просив о. Никанора про дозвіл на рукоположення брата. Це й зробили у липні 1966 р. на квартирі у Львові. Чин свячень звершив підпільний владика Іван (Слезюк). Уже в 1980-ті рр. благодать священства було уділено молодим монахам: Севастіану (Дмитруху), Йосифу (Мілян), Никанору (Єзерському) та Олександрю (Приліпу).

Але жити і служити інокам доводилося в надзвичайно складних умовах: після смерті Сталіна режим і надалі вважав релігію своїм головним ворогом. Наприкінці 1950-х рр. навіть у провладної РПЦ знову почалися значні проблеми: її храми взялися масово закривати, а духовенство переслідувати. Піднялася хвиля гонінь і на Катакомбну Церкву.

Першим арештували ерм. Германа (Будзінського), який щойно в 1955 р. вийшов з ув'язнення. Арешт відбувся 14 лютого 1957 р. у Львові, де о. Герман проживав і працював бухгалтером в одній з лікарень. Його звинувачували в тому, що «повернувшись із ув'язнення, Будзінський оселився на проживання у місті Львові, відновив свої старі зв'язки з авторитетами греко-католицької церкви і монашествуючим елементом». Дійсно, отець не переставав підтримувати зв'язки з патріархом Йосифом (Сліпим), єпископом Миколаєм (Чарнецьким). Наступний пункт звинувачення полягав у тому, що

Будзінський Г. А. після відбуття покарання по суду, повернувшись у Львів, злочинної антирадянської діяльності не припинив, серед службовців 3-ої Миської лікарні висловлює націоналістичні

⁶⁶ [Некролог] о. Мирослав Михайло Кольбенко, с. 11.

⁶⁷ Блажейовський. *Ієрархія Київської Церкви*, с. 317.

вигадки, зводить наклепи на Радянську дійсність, вихваляючи при цьому порядки в колишній буржуазній Польщі⁶⁸.

Поступово справа розросталася, до неї притягли багатьох осіб, у тому числі монахів. У ході розслідування провели обшук в помешканні отця архимандрита Никанора. 15 травня 1957 р. 52-річного о. Германа засудили до 10 років ув'язнення та 5 років заслання поза УРСР. Перед тим він розпочав голодування у знак протесту проти насильства, що чинило над ним радянське законодавство, і звернувся з листом, в якому викривав несправедливість цього режиму. Зокрема, він сказав:

Головний «злочин», по деяких обставинах, сором'язливо відсунуто в кінець. Я проводив церковну службу і цим [нібито – В. М.] розпалював релігійну ворожнечу серед віруючих. Але цікаво, що Держвидав випускає антирелігійну літературу в мільйонному тиражі, і це начебто віруючих не хвилює. Крім того, читаються тисячі антирелігійних лекцій, на яких зобов'язані бути присутніми робітники, у тому числі віруючі⁶⁹.

Він мав на увазі, що сама держава розпалювала ворожнечу. Отець сміливо вказав на те, про що всі знали, але боялися відкрито висловити, а саме, що «вироки судів рідко збігаються з výroками суспільної думки». Наприкінці листа він поставив діагноз сліпій ненависті радянської влади до Церкви: «Сатана, що живе у серцях безбожників і напрямлює їхню волю, знає прекрасно, що я говорю правду, і тому він (сатана) збуджує ненависть до мене»⁷⁰. Єромонах Герман, аргументуючи свою відмову перейти в РПЦ, говорив:

Хто ж має право сказати, що одна віра краща за іншу? У всякому випадку, не можуть цього казати безбожники. [...] Для мене найкраща віра – та, якої мене навчили батьки, віра моїх дідів, прадідів і прапрадідів⁷¹.

⁶⁸ Справа по обвинуваченню Будзінського Григорія Антоновича від 8.ІІ.1957 р., т. 1 // АУСБУ ЛО, спр. П-32011, арк. 3–4.

⁶⁹ Там само, спр. П-32011, т. 2, арк. 115–116.

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Там само, арк. 114.

Згодом вирок пом'якшили, а постановою пленуму Верховного суду СРСР від 18 червня 1959 р. ерм. Германа реабілітували. Через місяць його звільнили з табору селища Явас Мордовської АРСР. Але й пізніше отцеві не раз доводилося зносити арешти й наруги КДБ⁷².

Двічі довелося пережити ув'язнення ерм. Порфірію (Чучману). Вперше його арештували 15 лютого 1968 р. під час Божественної Літургії. Ченця засудили до двох років, які він відбув у Кременчуку Полтавської обл. Його достроково звільнили у листопаді 1969 р., та невдовзі знову ув'язнили на півтора року (1973–1974) за те, що «здійснював обманні дії з метою пробудження релігійних марновірств у населення», тобто насправді продовжував надавати духовну допомогу людям та проповідувати їм Христа. Особливо комуністи переслідували отця за те, що він прищеплював віру дітям, адже вони мали стати будівниками міфічного «світлого майбутнього» та позбутися «релігійних забобонів». Другий термін 67-літній старець відбув у с. Райківці біля Хмельницького⁷³.

12 лютого 1970 р. на території Крехівської сільради під час богослужіння арештували ерм. Володимира (Вороновського). З Божою допомогою, йому вдалося уникнути довготермінового ув'язнення – через 15 діб отця відпустили. Але знову, у передпасхальний час 1979 р. о. Володимира викликали в КДБ. Як він згадував, там його чимось опромінили і він протягом тижня не міг служити, втратив на цей час пам'ять. Згодом отець ледь уникнув арешту під час похорону ерм. Арсенія (Смоляника) у Зарваниці. Інших отців і братів-студитів теж не раз арештовували та штрафували, проте й вони не захиталися у вірності обітам і Церкві.

На зламі 1970–1980-х рр. розпочалася зміна монастирських керівників. Зокрема, 4 лютого 1978 р. у с. Малів Тербовлянського р-ну на Тернопільщині переставився до Господа 84-літній ігумен лаври, о. Йосиф (Шестюк). Його таємно перевезли і поховали

⁷² АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 48–49.

⁷³ Приліп, Мартинюк. *Монахи студити на Гуцульщині*, с. 32–37.

на унівському монашому кладовищі⁷⁴. Ігуменом став ерм. Юрій (Макар). Спершу він проживав у родинному домі з матір'ю, а з 1979 р. – через те, що важко захворів, потребував постійного і спеціального догляду – замешкав у Перемишлянах у сестер-студиток, які ним опікувалися. Отцеві облаштували потаємну кімнату, де він переховувався від КДБ⁷⁵.

Коли у 1982 р. помер архимандрит і владика Никанор, о. Юрій (Макар) став ще й архимандритом Унівської лаври, і йому дав Господь ласку допровадити студійське чернецтво до часу легалізації УГКЦ. Вибори, традиційно, відбувалися у підпільній обителі в Рудно⁷⁶. Ігуменом став ерм. Юліан (Вороновський). Незважаючи на труднощі комунікації в часи підпілля, цей вибір підтвердили у Римі і передали згоду в Україну⁷⁷.

Отець Юрій (Макар) був поміркованою і врівноваженою людиною, але все життя його переслідували хвороби. Зокрема, він нездужав на туберкульоз⁷⁸. Це був той вузький і скорботний шлях, яким студит наближався до Господа. Утім, йому, тоді ще молодому еромонахові, монастирський уряд доручав різні місії. Саме він завіз о. Йосифу (Шестюку) номінацію на ігумена у 1945 р.⁷⁹ У 1968 р. він постриг у монашество ерм. Володимира (Вороновського)⁸⁰. Душпастирською опікою тих монахів, що залишилися жити у приміщенні лаври в Уневі, також займався в основному він.

Проте о. Юрій більше прославився тим, що був надзвичайним мужем молитви і, як згадує о. Володимир (Вороновський), був «такий скромний, то ніколи не нервувався, не злостився»⁸¹. Ці риси були потрібні монахові, щоб могли гідно нести тягар сво-

⁷⁴ Спогади сестри Марії (Ляхер) від 2.ІІ.2001 р. // АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 4, арк. 3.

⁷⁵ Гнатів. Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 28–29.

⁷⁶ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 73.

⁷⁷ Гнатів. Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 29.

⁷⁸ АСУЛ, ф. 1, спр. 2, т. 4, арк. 5.

⁷⁹ Там само, арк. 2.

⁸⁰ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 20.

⁸¹ АСУЛ, ф. 15, спр. 6, т. 7, арк. 73.

го покликання у підпіллі. За архимандритства о. Юрія до обителі вступили молоді кандидати. З його доручення у 1986 р., ерм. Севастіан (Дмитрух) постригав у монашество о. Якова (Мадзеляна) у Білому Борі в Польщі⁸². З його ж благословення, митрополит Володимир (Стернюк) 30 вересня 1986 р. рукоположив у Львові ігумена Юліана (Вороновського) на свого єпископа-помічника⁸³.

За о. Юрія (Макара) одними з перших про свій вихід з підпілля у 1987 р. оголосили ерм. Герман (Будзінський) та монах Теоктист (Яцишин), які, разом з двома владиками, численним духовенством, ченцями та мирянами, оприлюднили 4 серпня заяву на ім'я папи Івана Павла II. Загалом документ підписали 211 осіб. У Заяві, складеній, мабуть, за участю о. Германа (він підписався відразу після владик), було сказано:

Ми, єпископи, священники, монахи, монахині і вірні Католицької Церкви в Україні, що нижче підписалися, заявляємо: у зв'язку з перебудовою в СРСР і більш сприятливими умовами, що склалися, а також у зв'язку з Ювілеєм 1000-ліття Хрещення України, вважаємо за недоцільне продовжувати перебувати у підпіллі, а тому просимо Вашої Святості сприяти всіма можливими способами справі легалізації УКЦ в СРСР. Одночасно звертаємося через Вашу Святість до Уряду СРСР із нашою заявою про вихід певної частини УКЦ з підпілля⁸⁴.

Ще декілька років перед тим о. Герман став одним з ініціаторів створення Комітету захисту прав віруючих в Україні⁸⁵, за що знову потрапив під суд. Щоправда, 80-літнього старця через вік цього разу не ув'язнили.

Утім, картина життя студитів не буде повною, якщо не згадати про роль їх останнього перед виходом з підпілля ігумена. Отець, а потім і владика Юліан (Вороновський) вирізнявся простою вдачею, що допомагало йому в нелегкі часи. Він працював кочегаром,

⁸² Інтерв'ю з ерм. Яковом (Мадзеляном) від 22.I.2002 р. // АСУЛ, ф. 15, спр. 5, т. 1, арк. 27.

⁸³ Блажейовський. *Ієрархія Київської Церкви*, с. 317.

⁸⁴ Заява Папі Римському Іванові-Павлові // *Український вісник*, 7 (1987) 76–77.

⁸⁵ Михайло Гаврилів. *Кожна людина – це перш за все історія*. Рим 1987, с. 127.

хоч мав вищу освіту. Керуючи монастирем, він водночас активно викладав у підпільній семінарії, займався не лише з іноками, а й зі світськими кандидатами до священства.

Ченці у ті часи старанно вели душпастирську працю. Майже щотижня молодий єрм. Севастіан (Дмитрух) їздив до Києва обслуговувати «катакомбну» парохію. Десь із середини 1980-х рр. у Яремчі щороку відбувалися підпільні християнські табори для дітей та молоді, які отримали назву «Сарепти». Організувати та проводити їх допомагали черниці та прості миряни⁸⁶.

У приміщеннях самої Унівської лаври в 1980-ті рр. надалі діяв будинок для психічнохворих жінок, кількість яких у деякі роки доходила до 400 осіб. Поступово вмирили старі монахи, які залишилися проживати в обителі, коли влада перетворила її на дім інвалідів. Свідком існування цієї тайної обителі було лише монаше кладовище на Чернечій горі, де між деревами були приховані десятки поховань. Могилами, ризикуючи власною безпекою, займався монах Давид (Когут), який після ліквідації лаври з благословення настоятелів залишився проживати в с. Унів. Він дожив до воскресіння нашої Церкви і помер на початку червня 1990 р., небагато переживши архимандрита Юрія. Самовіддано працювала і сестра-студитка Арсенія (Фуделя), яка прожила весь період підпілля у будинку лікарні та протягом десятків років, до самої смерті, наглядала за кладовищем. Її стараннями монаші могили були завжди охайними та доглянутими.

Архимандрит Юрій (Макар) відійшов із земного життя 3 червня 1990 р., «будучи при повній свідомості» та прийнявши Святі Тайни, як записав про це лаврський літописець. Отець Юрій став на чолі Студійського уставу напередодні змін, внаслідок яких СРСР канув у небуття. Монахи мусили відчитувати нові знаки часу, щоб правильно діяти в період проголошеної Горбачовим «перебудови». Сам отець архимандрит до кінця залишився у підпіллі.

Гідно пройшли випробування тоталітарного періоду і сестри-монахині. На час другого приходу радянської влади вони мали декілька монастирів із центральним осідком у с. Якторів біля

⁸⁶ Приліп, Мартинюк. *Монахи-студити на Гуцульщині*, с. 47.

Золочева. Та з 1944 р. влада почала закривати дочірні монастирі Якторівської обителі, а сестер розганяти чи арештовувати. У 1945 р. арештували ігуменю Йосифу (Вігер) і чотирьох інокій. Провід над монахинями перебрала намісниця сестра Теодора, але невдовзі і її арештували. Наприкінці серпня 1950 р. влада ліквідувала матірній монастир у Якторові та перетворила його на колгосп⁸⁷.

Незважаючи на репресії, у сестер-студиток не припинився хоча й невеликий, проте постійний приплив покликань. Новий етап у розвитку жіночих обителей настав зі смертю Сталіна, коли у 1956 р. було звільнено з ув'язнення ігуменю. Матері Йосифі вдалося прописатися у м. Скалаті на Тернопільщині, але вона нелегально проживала у Львові, звідки керувала таємними монастирями.

Більшість сестер працювала у сфері медицини або виховательками в дитсадках. Тут вони, крім своїх посадових обов'язків, займалися, при можливості, духовною опікою вірних. Періодично відбувалися реколекції, де інокіні мали змогу зібратися разом і відновити сили для життя у Катакомбній Церкві. У Скалаті діяв новіціат, який вела с. Анисія. Тут формувалися та ставали на шлях монашества молоді черниці, що працювали у різних місцях і по змозі приїжджали сюди на суботу та неділю. Також діяв новіціат у Львові, яким займалася ігуменя.

Активно жили підпільні обителі в Яремчі, Перемишлянах, с. Любешка Перемишлянського р-ну, Тернополі, а також три монастирі у Львові. У них жило по три-п'ять осіб, заховуючи монаше правило. Як послух, монахині сприймали свою світську роботу. Особливо прославився монастир у Перемишлянах, де довгий час настоятелькою була с. Марія (Ляхер).

Усе підпілля сестер-студиток пройшло під керівництвом ігумені Йосифи, яка померла 84-літньою 15 листопада 1988 р. На початку 1989 р. ігуменю стала 32-річна Анатолія (Івашків)⁸⁸.

⁸⁷ Схм. Хризантія (Гнатів). Монахині Святопокровського монастиря – у совєтських тюрмах та на засланні // *Лавра*, 11 (1999) 19.

⁸⁸ Див.: Хризантія (Гнатів). Історія Святопокровського монастиря Студійського Уставу, с. 12–29.

У державі наставали нові часи: суспільство звільнялося з кайданів обмежень, люди вчилися жити вільно.

Підсумовуючи, варто відзначити, що монахи й монахині Студійського уставу виявилися готовими до труднощів і системних переслідувань радянського періоду. Гоніння на релігію і Церкву зумовили зміни в чернечому житті, які були передусім спрямовані на те, щоб уберегти спільноти від проникнення в них агентів КДБ. І хоча монастирі студитів офіційно були ліквідовані, вже за архимандрита о. Никанора (Дейнеги) у 1950-х рр. виникли підпільні обителі. Монахи усіляко намагалися підтримувати відчуття єдиної спільноти. Двоє студитів, Никанор (Дейнега) та Юліан (Вороновський), у підпіллі отримали єпископські свячення. Сестри-студитки також формували «катакомбні» спільноти: крізь випробування вони пройшли на чолі з ігуменею Йосифою (Вігер). Працюючи на світських посадах, ченці і черниці сприймали ці роботи як служіння, але використовували кожную нагоду для служіння духовного. Віра й жертвовність дозволили монашеству Студійського уставу гідно пройти час випробувань і дочекатися легалізації УГКЦ.

Rev. Manuyil Pyshkovych, Studite

Studite Monasticism in the Ukrainian Greek-Catholic Church in 1950–1990s

The article discusses the history of the Greek-Catholic Studite Brethren during the period of 1950–1990s. It focuses on the repressions against the Studites by the Soviet regime, the changes that these persecutions brought about in the monastic life, various survival strategies of monks and nuns, and the underground ministry of several leading personalities from among the Studites.

Keywords: Ukrainian Greek-Catholic Church, underground, repressions, Studites.